

УДК 378

Проактивний підхід до виховання у вищому навчальному закладі пожежно-рятувального профілю

Вадим Попов,
кандидат технічних наук,
проректор по роботі з персоналом,
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

Проактивна людина прагне стати суб'єктом, а не об'єктом дії. Її поведінка зумовлена її ж рішеннями, а не обставинами. Вона здатна підпорядковувати емоції своїй цілі, проявляти ініціативу і відповідати за себе.

Стівен Кові

У технічному вищому навчальному закладі з особливими умовами навчання, яким є Національний університет цивільного захисту України, отримують професійну підготовку майбутні рятувники, пожежні, фахівці розмінування та кризової психології. Курсанти, студенти та слухачі навчального закладу опановують необхідні для сучасного суспільства професії, складні і небезпечні. Впоратися з таким завданням зможе тільки неординарно мисляча, вільна і творча особистість, яка усвідомлює свої глибинні цінності і цілі, здатна діяти у відповідності до своїх життєвих принципів, незалежно від умов та обставин. В сучасній психології й педагогіці таких осіб називають «проактивна людина». Вперше слово «проактивний» було введено автором логотерапії Віктором Франклом в його книзі «Людина в пошуках сенсу» (написаної за матеріалами перебування в нацистському концтаборі) для позначення особистості, що бере відповідальність за себе і своє життя, а не шукає причини невдач в подіях, що відбуваються з нею,

в оточуючих людях і обставинах. Магістр економіки управління, визнаний у всьому світі як лектор і автор теорії управління, особистої ефективності, сімейних і міжособистісних відносин, Стівен Кові у книзі «Сім навичок високоєфективних людей» визначив «проактивність» однією із основних навичок успішної людини.

Щілеспрямоване формування та розвиток проактивності забезпечується науково організованим вихованням завдяки трьом типам взаємодії: реактивної, викликаної і проактивної. Реактивна і викликана взаємодії залежать від генотипу та оточення. Вони сильні у домашньому середовищі. Коли людина починає вибирати і будувати своє оточення, початковий зв'язок слабшає, зростає вплив проактивної взаємодії, за допомогою якої індивід стає активним агентом розвитку своєї власної особистості.

Розвиток людини — дуже складний процес. Він відбувається під впливом як зовнішніх факторів, так і внутрішніх сил, що властиві людині як і кожному живому й підрастаючому організмові. До

зовнішніх факторів відносяться перш за все оточуюче людину природне і соціальне середовище, а також спеціальна цілеспрямована діяльність вихователів з формування у людини певних якостей особистості.

особливістю виховного процесу у вищому навчальному закладі пожежно-рятувального профілю є чітка регламентація всієї життєдіяльності відповідно до Дисциплінарного статуту служби цивільного захисту та Порядку організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб МНС України. Він включає комплекс організаційних, соціологічних, педагогічних, інформаційно-пропагандистських, правових, культурно-просвітницьких, соціальних та індивідуальних виховних заходів, спрямованих на усвідомлення курсантами (студентами) мети діяльності навчального закладу, системи цінностей, які вони захищають, розвиток та підтримання професійно важливих якостей, забезпечення статутного порядку, згуртованості колективів для виконання завдань за призначенням.

Загальне керівництво виховною роботою з курсантами (студентами) та її координацію здійснює ректор навчального закладу. Безпосередня організація заходів виховної роботи з курсантами (студентами) покладається на начальників та заступників начальників курсів. Саме від цієї категорії вихователів залежить головний результат виховного процесу — формування проактивної, гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості.

Проактивний підхід до виховання, запроваджений в Національному університеті цивільного захисту України, передбачає максимальне усунення перешкод, що існують на шляху розвитку особистості курсанта (студента). У перспективі цей підхід фактично передбачає зрівняння в педагогічних правах і обов'язках особистості і колективу, курсантського (студентського) та педагогічного колективів, вихователя і вихованця. У реальності це означає надання права не тільки керівнику і колективу ставити вимоги до курсанта

(студента) як особистості, але також право курсанта (студента) пред'являти вимоги колективу, керівнику і відстоювати свою думку, якщо колектив або керівники порушують права курсантів (студентів). Кожній особистості повинне бути, зокрема, надане право залишати колектив, який його чимось не влаштовує.

Проактивність курсанта (студента) реалізується майже з перших днів його перебування в навчальному закладі пожежно-рятувального профілю. Вже під час проходження курсу удосконалення початкової службової підготовки (до початку першого навчального року) курсант має можливість заявити про своє бажання та реалізувати його після проходження спеціальних тестів, наприклад навчатися за особливою програмою, що передбачає поглиблене вивчення фундаментальних наук у складі окремої навчальної групи. Такі групи сформовані і вже протягом трьох років плідно функціонують на першому, другому та четвертому курсах. Головна мета цього введення в університеті є не тільки підготовка молоді як фахівців за основною професією, а й розвиток у неї бажання здійснювати наукові дослідження у галузях пожежної безпеки, цивільної оборони та екстремальної психології.

У виховній роботі з курсантами (студентами) молодших курсів основні зусилля спрямовуються на вивчення індивідуальних особливостей, формування в них високих професійних, моральних й загальнолюдських якостей. Головним у роботі з курсантами старших курсів є забезпечення їх взірцевості у навчанні, поведінці, розуміння особливостей майбутньої служби і готовності до самостійної професійної діяльності в органах і підрозділах служби цивільного захисту. Професійне виховання підсилюється постійним пильним супроводом їх службової діяльності, організацією участі у чергуванні бойових підрозділів оперативно-рятувальних служб міста Харкова, де щодня за окремим індивідуальним графіком майбутні рятувальники, пожежні, фахівці

розмінування та кризової психології проходять бойову практику.

Успішне виконання виховних завдань вирішальною мірою залежить від чітко налагодженої системи інформаційно-пропагандистського забезпечення. Вона полягає у впровадженні гуманітарної політики держави в навчальному закладі, створенні престижу відмінного навчання і служби та такої моральної атмосфери в колективах, щоб навчально-виховний процес був цікавим для курсантів та формував у них бажання й потребу у набутті знань. В університеті у визначені розпорядком дні щотижня проходять години державно-правових інформувань. Такі заходи проходять на всіх курсах за активної участі науково-педагогічних працівників, начальників факультетів та проректорів університету, які надають необхідне роз'яснення подіям, що відбуваються в країні, та відповідають на запитання, що виникають у курсантів під час служби та навчання. Державно-правові інформування відповідають сьогоденню і мають велике значення для виховання у молоді почуття свідомого ставлення до навчання, формування впевненої громадянської позиції, почуття власної гідності, правової та етичної культури.

Активну участь в усіх культурно-просвітницьких та патріотичних заходах беруть громадські формування. Ветеранська організація університету нараховує 157 представників, у тому числі вісім учасників Великої Вітчизняної війни та 14 ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС. Багаторічний професійний досвід, життєва мудрість, оптимізм ветеранів знаходять відгук у серцях курсантів, згуртовують їх навколо єдиної цілі — сумлінного служіння Батьківщині. До роботи з курсантами задіяні куратори навчальних груп, які надають допомогу молоді в оволодінні принципами кредитно-модульної системи підготовки, беруть участь в організації дозвілля, спортивних та культурно-масових заходах, проводять бесіди, диспути, екскурсії історичними місцями Харкова.

В університеті створено дієздатну структуру курсантського та студентського самоврядування, яка вирішує питання організації культурного і спортивного життя, дозвілля молоді. Щомісяця проходять засідання Ради самоврядування університету, де заслуховуються проблемні питання навчання, служби та дозвілля, підбиваються підсумки роботи та плануються нові заходи. Серед курсантів і студентів організована робота щодо сприяння навчальній та науковій діяльності, запобігання порушенням дисципліни та законності, пропаганді здорового способу життя. У святкові та вихідні дні постійно організовуються дискотеки, вечори відпочинку.

Проактивності особистості в навчальному закладі сприяє налагоджена культурно-просвітницька робота. При клубі університету функціонують гуртки художньої самодіяльної творчості, де беруть участь студенти, курсанти та працівники. Організовані та проведені культурно-просвітницькі заходи: соціально-виховні, просвітницькі акції, фестивалі, конкурси, огляди художньої самодіяльності тощо, — поширюють світоглядні позиції, задовольняють естетичні потреби, формують внутрішній потенціал, сприяють самоутвердженню та самореалізації особистості.

Щороку в університеті проходить низка культурно-масових заходів. Найбільш яскравими серед них є фестиваль команд КВК; огляд-конкурс художньої самодіяльності, святкові концерти з нагоди Дня захисника Вітчизни (23 лютого); Міжнародного жіночого дня (8 березня); Дня Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 — 1945 рр. (9 травня) та Дня рятівника (17 вересня). В нашому навчальному закладі стало доброю традицією проводити до Міжнародного дня студентів конкурсно-розважальні програми «Ідеальна пара», «Міс Університет» та «Містер Університет». Саме під час підготовки та проведення цих заходів курсанти (студенти) мають можливість активно підвищувати свій культурний та загальноосвітній рівень.

Розвинути фізичні можливості та реалізувати спортивні амбіції дозволяє спортивно-масова робота, що планується в навчальному закладі з урахуванням специфіки підготовки фахівців для підрозділів служби цивільного захисту. Спортивні секції університету з гирьового спорту, кікбоксингу, рукопашного бою, міні-футболу, легкої атлетики, кульової стрільби, військово-спортивного багатоборства, боротьби самбо та дзюдо охоплюють більше ніж 240 представників навчального закладу. Серед курсантів (студентів) є чемпіони Світу, переможці республіканських, обласних, міських та міжвузівських змагань.

особливістю 2009 та 2010 років стало залучення осіб начальницького складу та курсантів університету до підготовки та участі у параді військ в містах Києві та Харкові з нагоди 18-ї річниці Незалежності України та 65-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Учасники параду, офіцери і кур-

санти чітко усвідомлювали, що це — відповідальна справа і треба виконати її з честю: не кожному випадає така можливість — пройти, карбуючи крок, центральною вулицею нашої столиці перед Президентом та Урядом України. Навантаження були позамежними, ставалися емоційні сплески. Але особиста причетність до почесної місії допомогла кожному курсанту стійко витримати і пережити труднощі підготовки та участі в урочистостях. Своєю самовідданістю, наполегливістю і кропіткою роботою зведений батальйон університету довів: колектив навчального закладу в змозі вирішувати поставлені перед ним завдання як Міністерства, так і держави в цілому.

Все це дозволяє колективу університету сміливо дивитися в майбутнє і бути впевненими у своїх випускниках, здатних діяти у відповідності з суспільно значущими принципами, незалежно від умов і обставин, бути активними людьми.

11.04.2011